

PJESME IZ AMATERSKIH IGROKAZA U GRADIŠĆANSKIH HRVATA: K OČUVANJU ETNIČKOG IDENTITETA¹

RUŽA BONIFAČIĆ

Institut za etnologiju i folkloristiku
Ulica kralja Zvonimira 17, 10000 Zagreb
e-mail: ruza@ief.hr

UDK: 78.39(436=862)

Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 15.09.2001.
Prihvaćeno: 25.09.2001.

Amaterski igrokazi te naročito pjesme izvođene u njima važan su dio tradicije gradišćanskih Hrvata u Austriji. Sa znanstvenog motrišta oni su dosada bili potpuno zanemareni predmet istraživanja te je namjera ovoga rada upozoriti na navedenu činjenicu. Autorica ih istražuje kao jedan od aspekata glazbenog života sela Mjenovo (Kroatisch Minihof) u središnjem dijelu austrijskog Gradišća. Izabire dva razdoblja - četrdesete i devedesete godine 20. stoljeća - koja pokazuju znatne promjene u podrijetlu, načinu primanja, daljnjeg stvaranja i popularnosti ovih pjesama.

Ključne riječi: gradišćanski Hrvati/amaterski igrokazi/popularne pjesme/identitet

Dulje od četiri i pol stoljeća gradišćanski Hrvati primjer su etničke, povijesne i kulturne posebnosti. Oni su nositelji hrvatske kulture i identiteta, a i obrnuto, primatelji i sustvaratelji kulture zemalja u koje useljuju (nekada pretežno zapadne Ugarske, zatim donje Austrije i Moravske) i danas žive (Austrija, Mađarska i Slovačka). U ovom radu pozornost posvećujem Hrvatima koji žive u središnjem dijelu Gradišća u Austriji, preciznije, jednom od aspekata glazbenog života sela Mjenovo (Kroatisch Minihof).

Izbor je načinjen iz vrlo bogatog repertoara pjesama izvođenih u amaterskim igrokazima tijekom 20. stoljeća. Njihovo podrijetlo, način primanja i daljnjeg stvaranja, kao i njihov budući život unutar mjenovske zajednice, pokazuje znatne promjene. Stoga sam izabrala i usporedila dva razdoblja - četrdesete i devedesete godine 20. stoljeća.

Terminom *amaterski igrokazi* označujem cjelovečernje predstave koje su pisali danas gotovo nepoznati autori, a koje je izvodila mladež na improviziranim pozornicama u tavernama i kinematografima. Život ovih igrokaza intenzivnije se nastavio u Gradišću nakon Prvoga svjetskog rata, zahvaljujući zalaganju gradišćanskohrvatske inteligencije, ponajprije svećenika te učitelja, koji su ujedno bili i kantori. Među njima se prije svih ističe Martin Meršić mlađi, koji je "prvi po prvom svjetskom boju počeo organizacijom

¹ Ovaj rad dopunjeno je i dijelom izmijenjeno izlaganje sa znanstvenog skupa posvećenog manjimana i objavljeno bez izmjena na engleskom jeziku 1996. u zborniku *Echo der Vielfalt = Echoes of Diversity, Traditionelle Musik von Minderheiten/ethnischen Gruppen = Traditional Musik of Ethnic Groups/Minorities*, ur. Ursula Hemetek uz suradnju Emila H. Lubeja, Böhlau Verlag, Wien-Köln-Weimar, str. 215-224. Ovom prilikom izlaganje se donosi radi lakše dostupnosti te šire mogućnosti informiranja čitatelja.

i oživotvorenjem narodnih kazališnih igar selskoga teatra” (Benčić 1972:112). Tijekom tridesetih godina moguće je uočiti visoku razinu njihove popularnosti: u Gradišću gotovo da nije bilo sela koje nije imalo svoju vlastitu amatersku igrokaznu grupu (ibid.). Današnji pjevači iz sela Mjenovo zovu amaterski igrokaz - *teata*; radi se o kroatizaciji njemačke riječi *das Theater*. Zbog toga u ovom radu jednako koristim ovaj tradicijski termin kao i onaj prije objašnjeni.

Podatke o amaterskim igrokazima četrdesetih godina i o *jačkama* (na gradišćanskohrvatskom: pjesmama) koje su se u njima izvodile skupila sam pretežno od starije generacije pjevačica i pjevača, nekad aktivnih sudionika *teata*. Oni čine dio šireg istraživanja čije su nositeljice Ursula Hemetek i autorica ovog rada, a dio je zajedničkog austrijsko-hrvatskog projekta.²

U četrdesetim godinama *teate* možemo označiti kao operete - drugim riječima kao lagane i zabavne igrokaze, većinom romantične tematike, u kojima se obično izvodilo 15-20 *jački*. Igrokazi su bili i jedan od najvažnijih događaja za mjenovsku zajednicu, a i način za isticanje pojedinaca. Na primjer, kako je broj od oko 120 mladih ljudi nužno nametao pažljiv izbor budućih glumaca i pjevača, pojedinci su u želji za sudjelovanjem darivali organizatore *teata*, najčešće hranom. Mlade djevojke priželjkivale su pozitivne i romantične uloge, izbjegavajući one starijih i neprivlačnih žena. *Jačke* iz *teata* postale su važan dio tradicije: prenosile su se u susjedna sela i na mlađe generacije. Zajedno s drugim pjesmama popularnim u to doba, njihove stihove zapisivale su pretežno žene u svoje rukopisne pjesmarice.

Glazbena analiza 58 pjesama iz triju cjelovito i dviju djelomice rekonstruiranih *teata* upućuju uglavnom na mađarske izvore - na pjesme novoga stila, zvane *nota*. Potječući od manje ili više glazbeno obrazovanih autora, one su ubrzo postajale popularnima i nastavljale živjeti u brojnim folklornim varijantama u raznim slojevima mađarskog stanovništva (detaljnije usp. Sárosi 1978:151-196 i 1990). Jedan od načina njihova širenja bio je putem amaterskih igrokaza. Njih trideset i osam, na primjer, spominje mađarski etnomuzikolog György Kerényi u svojoj zbirci *Volkstümliche Lieder* (1964:223).

Gradišćanskohrvatska inteligencija, koja je na početku 20. stoljeća stjecala visoko obrazovanje u Ugarskoj, pokazivala je znatno zanimanje za amaterske igrokaze i pjesme novoga stila. Vraćajući se rodnomu kraju, željela je prenijeti ovaj dio mađarske kulture svojim sunarodnjacima. Otac Martin Meršić stariji, jedan od najaktivnijih promicatelja *teata* u Gradišću tijekom prvih dvaju desetljeća 20. stoljeća, navodi nekoliko zadataka: zabaviti seosko stanovništvo, osmisliti život mladeži, i obogatiti kulturu sela (Meršić 1977:54-57). U to se doba novi mađarski glazbeni stil lako

² Prvo istraživanje započela je godine 1990. Ursula Hemetek, snimivši tijekom samo jedne večeri 100 pjesama. Gradu su dokumentirale i transkribirale Hemetek i autorica ovoga rada. Bogat i raznolik repertoar upozorio je na potrebu šireg istraživanja, te je tako dogovoren zajednički projekt između Instituta za istraživanje narodne glazbe (Institut für Volksmusikforschung) iz Beča i Instituta za etnologiju i folkloristiku i Zagreba, na kojemu se intenzivnije radilo tijekom 1993./94. godine. Cilj projekta je objavljivanje zbirke pjesama uz popratne studije. Cjelokupna građa čuva se u arhivima i fonotekama obaju navedenih instituta.

prihvaćao, jer su postojali osnovni preduvjeti: glatko vladanje mađarskim jezikom i bliskost s mađarskom folklornom glazbom i kulturom, stečeni tijekom više od četiri i pol stoljeća zajedničkog života na području zapadne Ugarske.

Mađarski igrokazi i pjesme isprva su se prevodili, a u kasnijim desetljećima prerađivali u skladu s novim kontekstima. Navedimo dva glazbena primjera mađarskog izvora (br. 1 i 2) i njihove gradišćanskohrvatske varijante³ (br. 1a i 2a). Uspoređeni s izvorima u Kerényijevoj zbirci, pokazuju na različite stupnjeve promjene. Oba primjera pokazuju zadržani žanr, ali nove teme. U prvome primjeru ljubavna pjesma povezana s radom, koja uključuje i erotske konotacije, postaje pjesma o sretnoj ljubavi. Analiza glazbenih značajki pokazuje manje promjene; riječ je, dakle, o dosta bliskoj glazbenoj varijanti.

Primjer br. 1

György Kerényi,
Völkstümliche Lieder,
str. 193.

Folklorna varijanta pjesme
Zsigmonda Bodrogija
(skladane oko 1913.)

Slobodan prijevod:

Kod nas, moja draga, kod nas, moja draga, postao je običaj
da se višnje ne beru, da se višnje ne beru u pokrivenu košaru.
Momak se popne na drvo, u krošnju višnjinog drveta,
on stresa višnje, a ti ih, moja draga, sakupljaš u svoju ružičastu pregaču.

³ Iz zapisa gradišćanskohrvatskih varijanti vide se neke od značajki mjenovskoga govora. Jedna od njih je da se dugi fonemi /o:/ i /e:/ ostvaruju diftonški, npr. ruožica, nişbo, a druga je postojanje popratnoga /e/ uz slogotvorno r, npr. tverdim. Zahvaljujem Ivani Kurtović iz Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje na suradnji pri što točnijem transkribiranju gradišćanskohrvatskih stihova.

Primjer br. 1a

Izvođe: muškarac i šest žena
rođenih u Mjenovu između 1924. i 1927.
Snimila: U. Hemetek u Mjenovu 1990.
Transkribirala: R. B.; IEF mgtf 2371/8

Iz amaterskog igrokaza
Sirota plemenitoga serca
izvedenog u Mjenovu 1946.

♩ = 104 - 108

2. Pro-svi-tli-la j' zvje-zda, pro-svi-tli-la j' zvje-zda na pla-vu-okom nje-bu,
zgi-nu-la je tu-ga, zgi-nu-la je tu-ga na mo-jan sr-da-šcu.
Nje-će-se mi dva ni-gdar, ni-gdar raz-lu-đi-ti,
sku-pa će-mo vse-neg, sku-pa će-mo vse-neg ve-se-lo ži-vi-ti.
(va lju-ba-vi)

1. Kot slobodna ptica, kot slobodna ptica leti mi dušica,
da češ nastat vrijeđa, da češ nastat vrijeđa, ti moja ruožica.
Od blaženstva žel'noga mi se i uoči svitu,
gdo je tako sričan, kot san ja nesričan na širokom svitu.

* pjeva muškarac

U drugome primjeru nesretna se ljubav mijenja u temu veličanja djevojačke ljepote. S glazbenog aspekta nova varijanta upućuje na znatnije promjene: na dvoglasno pjevanje i na složeni metroritamski obrazac - na dvije glazbene značajke gradišćanskohrvatskih napjeva. Napjev je također znatno izmijenjen u B dijelu, a manje u preostalim dijelovima.

Primjer br. 2

György Kerényi,
Volkstümliche Lieder, str. 74

Skladao: Kálmán Simonffy
Sühovi: Endre Boruth (1859)

Szo - mo - rú - fűz á - ga - haj - lik - a vi - rág - ra,
Fáj a szí - vem ér - ted, fa - lu szép lé - a - nyal
Fáj a szí - vem ér - ted, de tē azt nēm bá - nod,
Van né - köd ná - lam - nál győ - nyö - rűbb vi - rá - god.

Slobodan prijevod:

Grana žalosne vrbe savila se nad cvijetom,
ti lijepa seoska kćeri, srce me boli zbog tebe!
Srce me boli, ali ti ne mariš za to,
ti imaš ljepši cvijet no što sam ja.

Moj Bože, moj Bože, što da radim,
kako da osvojim srce te djevojke?
Uzalud joj se obraćam, uzalud joj sve obećajem,
ni najljepše obećanje ne dopire do nje.

Ah, kada bi se ta djevojka jednom dosjetila
da svoje srce zamijeni mojim!
Dobro bi joj bilo, dobila bi jos
tisuću zagrljaja i tisuću poljubaca.

Primjer br. 2a

Izvode: muškarac i četiri žene rođene u Mjenovu između 1924. i 1927.
Snimila: U. Hemetek u Mjenovu 1990.
Transkribirala: R. B.

Iz amaterskog igrokaza
Sirota plemenitoga serca
izvedenog u Mjenovu 1946.

♩ = 84

2. Li-pa je med tra-von i - vanj - ska mu - ši - ca,
li-pa je na nig-bu ta svi - tla zve - zdi - ca;
a - li ja to tvr - dim daj' li - pa dl - vi - ca,
z ver - hu vse na - tu - re naj - li - pša kra - lji - ca.

1. Lip mi je mentuljac ki leti po sunci,
lipa je pčelica ka sladak mjeđ nudi:
lipa je i šieva ka na polju piva
i 'na potnočnica ka uz vodu biva.

Kakav je odnos između glazbe iz *teata* i etničkog identiteta gradišćanskih Hrvata? Uzmemo li u obzir podrijetlo pjesama i prvi od navedenih notnih primjera (1a i 1b), približit ćemo se interpretaciji glazbe kao pokazatelja gubljenja etničkog identiteta. No stavimo li *jačke* iz *teata* u njihov širi povijesni i kulturni kontekst, postaje mogućom i drukčija interpretacija.

Razgraničenje nekadašnje zapadne Ugarske godine 1921. teško je pogodilo hrvatsku manjinu, razdvojivši ju na područja Austrije (oko 80 sela) i Mađarske (oko 20 sela). Mađarski je jezik prestao biti službenim u austrijskom dijelu te je postupno nestajao iz svakodnevne uporabe. Tako npr. mladi sudionici u mjenovskim *teatama* tijekom četrdesetih nisu više govorili mađarski i tek su ga dijelom razumjeli, no nastavili su vrlo uživljeno izvoditi popularne napjeve iz mađarskih izvora. Desetljeća nakon razgraničenja 1921. označena su kao drugo, intenzivnije razdoblje

gradišćansko-hrvatskog narodnog pokreta od onoga iz druge polovice 19. i početka 20. stoljeća. Nekoliko je događaja utisnulo osobit pečat ovomu razdoblju: ponovno pokretanje novina (*Hrvatske novine* 1922), osnivanje Hrvatskog kulturnog društva gradišćanskih Hrvata 1929., osnivanje đakčkog društva *Kolo* 1931. i proslava 400-obljetnice doseljenja Hrvata u Austriju i Mađarsku 1933. (detaljnije usp. Valentić 1970:31-35). U ovom razdoblju i glazbena umjetnost počinje dobivati važniju ulogu u očuvanju etničkog identiteta. Prema L. Županoviću njezina ranija sakralna sadržajnost proširuje se na svjetovnu, što je vidljivo u osnivanju i djelovanju brojnih, u prvom redu muških pjevačkih zborova uz koje se osnivaju i tamburaški ansambli. U Pajngrtu (Baumbgarten) je tako osnovano 1922. *Prvo hrvatsko pjevačko društvo "Radost"*, a u istome mjestu, uz njih i *prvi tamburaši u Gradištu*.⁴ Izobrazba glazbenih stručnih kadrova također je jedan od načina podizanja kulturne razine gradišćanskih Hrvata: na poticaj Gradišćanskog glazbenog društva, osnovanog 1934. u Željeznom, osnivaju se glazbene škole u Željeznom, Matrštofu (Mattersburg) i u Trajštofu za duhače, kapelnike instrumentalnih sastava i za dirigente dječjih zborova. Tu udio ima i Glazbena škola pjevačkog društva *J. Haydn* u kojoj se može učiti sviranje na glasoviru, violini, drvenim i limenima glazbalima te solo-pjevanje i teorija. Kako zaključuje L. Županović: *Izobrazba u tim ustanovama, po svemu sudeći privatnog karaktera, sasvim je sigurno pomagala glazbenom odgajanju onih koji će u idućem razdoblju preuzeti vodstvo od naraštaja koji je u tadašnjem (drugom) na svojim plećima nosilo glavni teret* (Županović 1995:296).

U većini ovih aktivnosti jezik je istaknut kao primarni čimbenik u očuvanju etničkog identiteta. *Teate*, i još više *jačke* u njima, možemo promatrati kao jedan od najadekvatnijih načina populariziranja navedenog cilja. Porijeklo pjesama je od sekundarnog značenja. Važnije je njihovo svjesno i javno korištenje u širenju i njegovanju gradišćansko-hrvatskog jezika i time, također, u očuvanju etničkog identiteta. O tome govori i N. Benčić u kratkom životopisu Martina Meršića mlađeg, jednog od najagilnijih prevoditelja i organizatora *teata*, koji je ovaj talent, čini se, naslijedio od strica Martina Meršića starijeg: *On je prvi po prvom svjetskom boju počeo organizacijom i oživotvorenjem narodnih kazališnih igar selskoga teatra. Izgleda da je Martin Maršić ml. na selskoj sceni našao on forum prik koga je najfriže mogao dojt u neposredan kontakt s narodom, kadi se najoriginalnije mogao povezati s njima, kadi je on stajao u magičnoj vezi sa širokom publikom naroda, ku je želio zabavljati hrvatskom igrom, u koj je budio "igrajućeg čovjeka" po teškom težačkom, tobračkom i djelačkom danu i kadi je narodu darovao jezične forme, idiome, izreke, jačke i tim promišljeno i određeno uticao na dušu, mišljenje i ćud naroda* (Benčić 1972:112).

Uzmemo li u obzir drugi od navedenih primjera (2a i 2b), možemo također raspoznati spontani proces prilagođavanja nekih mađarskih izvora gradišćansko-hrvatskim glazbenim značajkama, što upućuje na bogati folklorni život pjesama iz amaterskih igrokaza.

⁴ Detaljnije podatke o osnivanju ovoga i drugih društava vidi u: Županović 1995:294.

* * *

Prije no što pridamo značaj *teatama* u devedesetim godinama 20. stoljeća, potrebno je barem ukratko iznijeti i druge manje ili više važne podatke o kulturnom životu u Gradišću pretkraj stoljeća. Tijekom gotovo pola stoljeća nemoguće je iznijeti sve važnije političke aktivnosti usmjerene protiv germanizacije Gradišća tj. oko nastojanja za očuvanje gradišćanskohrvatskog jezika i kulture. Danas u Austriji valja stoga izdvojiti tri javna glasila koja šire navedene ciljeve: *Hrvatske novine*, koje i dalje prate svaki značajniji događaj na području politike, kulture, školstva i dr., magazin *Novi glas*, koji objavljuju hrvatski studenti okupljeni u *Hrvatskom akademskom klubu* u Beču i *Put: časopis gradišćanskih Hrvatov u Beču*. Nositelji glazbenog života su, prema L. Županoviću, crkveni i svjetovni pjevački zborovi (koji zbog sve brojnijeg odlaska mladih sa sela rezultiraju povećanjem školskih pjevačkih zborova), zatim tamburaški ansambl/orkestri aktivni u mnogim selima, sve brojnije glazbene škole, potom glazbena društva i limene glazbe (1995:303). Folklorne skupine u međuvremenu su izrasle u jedan od aktivnijih segmenata glazbovanja i plesanja u većem broju sela, a najpoznatiji "predstavnik" za čitavo Gradišće je Hrvatski folklorni ansambl *Kolo-Slavuj*. Uz organiziraniji glazbeni život osnivaju se i suvremeni vokalno-instrumentalni elektroakustički sastavi različitih usmjerenja, po uzoru na one u drugim dijelovima Austrije i u svijetu, a skladateljima tzv. ozbiljne glazbe kao da se pridaje najmanja pozornost.

Posvetimo sada pozornost životu *teata* u Mjenovu u devedesetim godinama 20. stoljeća. Godine 1986. mlada samosvjesna generacija okuplja skupinu nazvanu *Mlada inicijativa* i postavlja si zadatke poput istraživanja i obnove tradicije, te time obogaćenja kulture Mjenova. Jedan od aspekata obnove su upravo *teate* - činjenica koja potvrđuje na njihovu stagnaciju u prethodnim desetljećima. No pristup je sada drukčiji.

Izabiru se suvremene teme (npr. mladi ljudi koji napuštaju sela, asimilacija), uz komediju se prezentira i tragedija. Autori i *teata* i *jački* su većinom gradišćanski Hrvati ili Hrvati. Ova činjenica upućuje na nekoliko zanimljivosti. Upravo je popularnost prilagođenih mađarskih igrokaza postala poticajem i nadahnula gradišćanskohrvatske autore u stvaranju domaćih *teata* od sredine 20. stoljeća. S druge strane, navedeno svjedoči o obnovi dugo zanemarenih kontakata između gradišćanskih Hrvata i Hrvatske. Isti izvori sada povezuju glazbu, jezik i radnje *teata*. Time *teate*, pogotovo *jačke* u njima, ponovno upućuju na moguću uporabu u očuvanju etničkog identiteta, ekvivalentnu četrdesetim godinama. No, kako slijedi, ta se moguća uporaba daleko manje ostvaruje.

U većini slučajeva, *jačke* iz *teata* upućuju na nove izvore: od gradišćansko-hrvatskih pjesmarica, u koje se unose i skladbe popularnijih skladatelja poput npr. Ferija Sučića, do gradskih folklornih pjesama i šansona koje su nastajale tijekom 19. i 20. stoljeća u Hrvatskoj. Pjesme se pretežno prenose uz manje promjene. No ovoga puta pozornost je usmjerena ka glazbenom primjeru koji pokazuje znatnije razlike. Usporedimo pjesmu koju izvodi voditelj *teata* iz Mjenova s tradicijskom svadbenom pjesmom s otoka Cresa, koju pjeva skupina starijih muškaraca.

Primjer br. 3

Izvodi: Mate Palatin,
voditelj *teata* u Mjenovu,
rođen u Mjenovu 1942.
Snimila: R. B. u Velikom Borištofu 1994.
Transkribirala: R. B.; IEF mgtf 2567/35

Iz komedije Augustina Blazovića
Popareni zaručnjak
izvedene u Mjenovu 1990.

♩ = 72

A - ko spa - vaš, vi - lo mo - ja, a - ko spa - vaš, vi - lo mo - ja; a - ko
spa - vaš, vi - lo mo - ja, ja ti že - lim slat - ki, la - ki san;

♩ = 108

1. ja ti že - lim, ja ti že - lim, ja ti že - lim slat ki, la - ki san,
ja ti že - lim, ja ti že - lim, ja ti že - lim slat ki, la ki san.

2. *rit.*
ja ti že - lim slat ki, la ki san.

Primjer br. 3a

Izvode: sedam muškaraca,
rođeni u gradu Cresu između 1921. i 1945.
Snimili: M. Weber i R. B. u Cresu 1992.
Transkribirala: R. B.; IEF mgtf 2468a/33

Tradicijska svadbena pjesma

♩ = 54 - 60

Spa - vaj, spa - vaj, ml - ko mo - ja, spa - vaj, spa - vaj, ml - ko
mo - ja, oj, spa - vaj, spa - vaj, ml - ko mo - ja, ja ti
že - lim sla - tku la - ku noć, la - ku noć; ja ti že - lin,
ja ti že - lin, ja ti že - lin sla - tku la - ku noć, la - ku noć.

Gradišćansko-hrvatska varijanta u ovom primjeru pokazuje na ponešto ukočen način izvedbe, u kojemu možemo pratiti utjecaj školskih i pjevačkih društava. Tekst ove serenade uglavnom je prenesen. Uspoređen s *jačkama* iz *teata* tijekom četrdesetih, ovaj primjer, i spomenute blage promjene u većini novih *jački* iz *teata*, upućuju na smanjeni proces daljnjeg stvaranja unutar donesenih izvora te time i na manje vitalan život amaterskih igrokaznih pjesama u Mjenovu.

Broj mladih ljudi u Mjenovu sveo se na oko trećinu nekadašnje populacije. Većina su radnici ili studenti koji žive u Beču, a u svoje rodno mjesto dolaze samo tijekom vikenda. *Teate* su im još uvijek bitne, kao jedan od zadataka djelovanja *Mlade inicijative*. No one su sada samo jedan od njihovih daleko bogatijih interesa te mogućnosti za kontakte i zabave - od zborova, tamburaških društava, preko folklornih društava do raznih prilika za muziciranje ili praćenje aktivnog muzičkog života u Beču.

To su, izgleda, i razlozi zbog kojih se broj *jački* iz *teata* smanjio od prijašnjih dvadesetak na oko pet u jednoj predstavi, čime su *teate* izgubile prije naglašene značajke opereta. Daljnji život ovih pjesama u mjenovskoj zajednici više ne ovisi o kontekstu njihova izvođenja u *teatama*, već općenito o stupnju njihove popularnosti među gradišćanskim Hrvatima. U usporedbi sa situacijom iz četrdesetih, moguća uporaba glazbe iz *teata* u očuvanju etničkog identiteta znatno je smanjena.

Zaključno, zanimljivo je spomenuti da se amaterskim igrokaznim pjesmama u gradišćanskih Hrvata do danas pridavalo vrlo malo pozornosti, katkad svjesno⁵, a katkad zbog nedostatka podataka. Primjeri izabrani za ovaj rad navode različite uloge *jački* iz *teata* u folklornom glazbenom životu gradišćanskih Hrvata. Kao takve, pjesme iz amaterskih igrokaza upućuju na šire istraživanje, otvarajući time još jednu stranicu u knjizi posvećenoj odnosu glazbe i identiteta.

⁵ Vinko Žganec tako primjerice navodi u *Predgovoru urednikov zbirke Jačkar: hrvatske narodne jačke iz Gradišća: Još za vrijeme rata rukopis* [jački koje je sakupio pretežno Martin Meršić, op. R.B.] je došao u moje ruke. Pregledavši ga, vidio sam, da se u njemu nalazi obilan i vrijedan materijal. Počeo sam ga odmah pripremati za štampu. Među pjesmama u rukopisu je bilo i takovih, koje nisu čista baština Gradišćanskih Hrvata, te sam veći broj takovih pjesama zbog tuđih natruha izostavio iz zbirke (Meršić 1964:VII).

LITERATURA I IZVORI

- BENČIĆ**, Nikola (1972): Martin Meršić ml., u: Martin Meršić ml., *Znameniti i zaslužni gradišćanski Hrvati*. Čakavski sabor, Rijeka, str. 111-115.
- BONIFAČIĆ**, Ruža (1993-1994): *Mjenovo: Usmena tradicija starije generacije pjevača*. [Snimile: U. Hemetek i R. Bonifačić; transkribirala R. Bonifačić], IEF rkp 1483, IEF mgf 2371-2374, Zagreb.
- BONIFAČIĆ**, Ruža (1994): *Folklorna glazba Mjenova i Velikog Borištofa*. IEF mgf 2567, Zagreb.
- BEZIĆ**, Jerko (1995): Folklorna glazba. U: ur. Ivan Kampuš, *Povijest i kultura gradišćanskih Hrvata*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, str. 361-402.
- HEMETEK**, Ursula, **BONIFAČIĆ**, Ruža (1990): *Tradicijske pjesme u izvedbi starije generacije pjevača u Mjenovu (Gradišće, Austrija)*. [Snimila: U. Hemetek; transkribirale: U. Hemetek, R. Bonifačić], IEF rkp 1409, IEF mgf 2371-2374, Zagreb.
- KERÉNYI**, György (1964): *Volkstümliche Lieder*. Akadémiai kiadó, Budapest.
- MERŠIĆ**, Martin (1977): Spominki iz Vel. i Mal. Borištofa. *Gradišće kalendar*, Željezno, str. 54-61.
- MERŠIĆ**, Martin, **ŽGANEC**, Vinko (1964): *Jačkar: hrvatske narodne jačke iz Gradišća*. [Sabrao: Martin Meršić, Redakcija i komentari: Vinko Žganec], Novinsko-izdavačko i štamparsko poduzeće, Čakovec.
- SÁROSI**, Bálint (1978): *Gypsy Music*. Corvina Press, Budapest.
- SÁROSI**, Bálint (1990): *Volksmusik: Das ungarische Erbe*. Corvina Press, Budapest.
- VALENTIĆ**, Mirko (1970): *Gradišćanski Hrvati od XVI stoljeća do danas*. Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb.
- ŽUPANOVIĆ**, Lovro (1995): Oris razvoja glazbene kulture gradišćanskih Hrvata od njihova doseljenja do danas. U: ur. Ivan Kampuš, *Povijest i kultura Gradišćanskih Hrvata*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, str. 277-314.
- WEBER**, Michael, **BONIFAČIĆ**, Ruža (1992): *Tradicijska glazba otoka Cresa*. IEF mgf 2466-2473, 2468a i b, Zagreb.

SONGS FROM THE AMATEUR PLAYS OF THE BURGENLAND CROATS

Summary

The amateur plays and especially songs performed as a part of them are indeed a significant part of the tradition of the Burgenland Croats in Austria. From the scholarly point of view, they have been altogether neglected as a research topic and the aim of this paper is to discuss this issue. The author studies those songs as one of the aspects of the musical life of the village of Mjenovo (whose German name is Kroatisch Minihof) in the central part of the Austrian Burgenland. She focuses on two periods, the 1940s and the 1990s, which show important changes of origin, the way of accepting and further creating of those songs. Because of their great popularity, those songs have played a big role in the 1940s in the spreading of the basic aim of the second period of Burgenland-Croatian national rebirth, that is, in the attempt of preserving the language as a primary element of the maintenance of ethnic identity. The 1990s and different cultural and political position of the Burgenland Croats in Austria, however, point to the seriously lower popularity of both amateur plays and songs and to the loss of their formerly very important function.

Keywords: Burgenland Croats; amateur plays; popular songs; identity